

Bir Göç Müzesine Doğru: Hafıza, Arşiv ve Temsil

Red Thread Sayı 6 | Didem Daniş

Anadolu Kültür organizasyonu ve Goethe Enstitüsü desteğiyle 6 Mayıs 2022’de gerçekleştirdiğimiz online atölye göç ve göçmenlik deneyimlerinin arşivinin tutulması ve temsili üzerine çok yönlü tartışmalar yürüttüğümüz kolektif bir çalışma oldu. Bu yazıda, hem atölyede konuşulan konuları aktarmak, tartışmalı meseleleri biraz daha açmak, hem de bunlara değinirken atölye sırasında farklı şekillerde tartıştığımız bir göç müzesi ve dokümantasyon merkezine giden yollarda hangi patikalardan yürünebilir sorusuna cevaplar bulmaya çalışacağım.

Göç, toplumların temel yapıtaşlarından biri. İnsanların bazen tek başlarına bazen gruplar halinde yurtlarını terk edip başka yerlere gitmek zorunda kalması, hem varış toplumları, hem de geride bırakılan ülkelerde derin izler bırakıyor. Siyasi ve ekonomik altüst oluşların tüm gezegeni derinden etkilediği son onyıllarda ise zorunlu göç hareketleri daha da büyük bir önem kazanıyor. Kim, neden ve nasıl göç ederse etsin, her bir göç hareketi uzun süreye yayılmış, zikzaklarla ilerleyen, bolca umut ve umutsuzluk içeriyor.¹ Göç hareketlerinin arşivinin tutulması bu deneyimleri farklı boyutlarıyla düşünmek ve tartışmak için de bir imkân sunuyor. Farklı tarihlerde, farklı coğrafyalardan Berlin’e sığınmış 41 kişi ile yapılmış Archiv der Flucht [Sığınmanın Arşivi] adlı sözlü tarih çalışması da her bir yolculuğun biricikliğini gösterirken, göçmenlerin göç kararını alırken, bunu hayata geçirirken ve yerleşme sürecinde, kendi bireysel deneyimleri kadar içerisinde yer aldıkları sosyo-politik bağlamın da önemini gösteriyor. Göç deneyiminin arşivinin tutulması ve kolektif hafızada edindiği yerin farklı araçlarla temsili, toplumsal alanın kurulması ve bu alanın içinde bireylerin kendileri üzerine yeniden düşünmeleri açısından çok değerli. Bu arşiv

1 Didem Daniş - Bir Göç Müzesine Doğru: Hafıza, Arşiv ve Temsil

çalışmalarına dayalı olarak, göç ve hafıza üzerindeki ilişkinin mekânsal olarak somutlandığı yerlerden biri de göç müzeleri. Göç odaklı bir müze ve dokümantasyon merkezi günümüz toplumlarının en önemli olgularından biri olan göç hareketleri ile ortaya çıkan çeşitliliği görünür kılmaya, bir arada yaşamın yollarını araması ve kamusal tartışmayı beslemesi açısından da çok önemli bir imkân sunuyor.

Göç müzeleri: Bir hafıza mekânı mı, bir karşılaşma imkânı mı?

Göç müzeleri, günümüz toplumlarının tanımlayıcı özelliklerinden biri olan çeşitliliği, toplumsal, kültürel ve siyasi boyutlarıyla kamusal alanda tartışmak için çok değerli bir kapı açıyor. Ancak göç müzelerinin tarihi oldukça yeni. Göçle kurulmuş bir ülke olan ABD'ye giriş kapısı olan New York'taki Ellis Adası'nda 1976'da açılan göç müzesinin ardından, göç alan diğer ülkelerde 1990'lı ve 2000'li yıllardan itibaren çeşitli müzeler kuruluyor.

Türkiye'deki az sayıda göç müzesi, Batı ülkelerindekine benzer şekilde ülkeden ayrılanlarla değil de, gelenlerle ilgili. 2010'da kurulan Çatalca Mübadele Müzesi, 2014'te kurulan Bursa Göç Tarihi Müzesi veya uzun süredir hazırlıkları devam eden Eskişehir Göç Müzesi'nin ortak noktalarından biri oldukça yeni tarihli olmaları ise, diğeri de sadece gelen göçe odaklanmaları. Bu müzeler, Balkanlar veya Kafkaslar'dan gelen muhacirleri ve mübadilleri, diğeri bir deyişle "makbul"² göçmenleri, bugün milli bünyenin bir parçası olmuş grupları dikkate alıyorlar. Oysa Türkiye dışarıdan göç aldığı kadar, göç de veriyor. Tam da bu nedenle bir göç müzesini hangi aktörlerin, hangi vizyon ve perspektifle kuracağı önem kazanıyor. Zira, bir göç müzesinde ana tema ve alt temaların seçilmesi o müzenin kurumsal, ideolojik ve sanatsal eğilimlerini de ortaya çıkarıyor.

Göçün en önemli sonuçlarından biri bir yerden başka bir yere hareket eden insanlarla ortaya çıkan karşılaşmalar. Yeni gelenlerle varış yerindeki yerleşik nüfusun fiziksel mekânda bir araya gelmesiyle oluşan toplumsal ve kültürel etkileşimler göç hareketlerini basit bir coğrafi mesele olmanın ötesine taşıyor.

2 Didem Daniş - Bir Göç Müzesine Doğru: Hafıza, Arşiv ve Temsil

Göçle birlikte gelen yeni kent yaşamı, toplumsal ve bireysel hafızada baskın bir öge olarak yer alıyor ve göçmenin zamana ve mekâna dair algı ve alışkanlıklarını değiştiriyor. Bu değişen ve dönüşen alanda, neyin hatırlanıp neyin unutulduğu, göçle beraber getirilen veya göç yolculuğunda anlamı değişen nesnelere arasında hangilerinin saklanıp temsile layık görüldüğü kolektif hafızanın göçle ilişkisine dair de işaretler taşıyor.

Pierre Nora Hafıza Mekânları adlı kitabında müze ve arşivlerin hafızanın bir yerde somutlaştığı tipik hafıza mekânlarından biri olduğunu söyler.³ Eski Yunanlıların mnemoteknik dedikleri hatırlama teknikleriyle, nesnelere birbirleriyle ilişkileri kurularak ve belli bir sistematik içinde düzenlendiği müze gibi hafıza mekânlarında görselliğin de büyük önemi vardır. Artun (2017) da müzelerin modernleşmenin yıpratıcı süratine karşı nesnelere muhafaza eden kurumlar olarak ortaya çıktığını hatırlatır. Peki göç gibi toplumsal ve siyasal sonuçlarıyla yeni anlamlar ve pratikler ifade edebilen dinamik bir olgu, bir “muhafaza mekânı” olarak düşünülebilecek bir müzede nasıl temsil edilebilir? Atölyenin katılımcılarından sosyolog Zeynep Karakılıç, müzelerin bir hafıza mekânı olarak statik veya zamanda donmuş yerler değil, tam aksine bazen gerilimli bazen sağaltıcı karşılaşmalarla değişen dönüşen dinamik mekânlar olması gerektiğini hatırlatıyor. Bursa Göç Müzesi üzerine yüksek lisans tezi hazırlamış olan Sercan Eklemezler de müzelerin bir karşılaşma mekânı olarak önemini ifade ediyor: “Ancak, bu mekânlar yalnızca kültürel kimliklerin depolandığı ve sergilendiği birer arşiv değil, kültür içindeki her birey için sayısız karşılaşmaya ve bu karşılaşmalardan doğan yeni anlamlandırmalara ve hatırlama süreçlerine olanak tanıyan öznelliklerin ve nesnelliklerin çarpıştığı birer hafıza mekânıdır.”⁴

Böyle bir hafıza mekânında kuşkusuz nesnelere önemli bir yer tutacaktır, zira nesnelere, kolektif hafızanın taşıyıcısıdır. Nuri Bilgin eşyaları da birer hafıza mekânı olarak görmek mümkündür der: “Eşyalar, belleğimizin vücut bulduğu bellek yerleri, bir diğer deyişle hafıza mekânlarıdır; hatta arkalarındaki insan öyküleriyle bellektir.”⁵ Atölye sırasında Osmanlı Bankası Müzesi⁶ deneyiminden bahseden Lorans Tanatar Baruh da, müzeler için nesnelere önemi olsa da, tek başına yeterli olmadıklarını; bir müzede sergilenecek

nesnelerin gücünü, belgelerden, tanıklıklardan ve diğer yan malzemelerden gelen hikâyelerden aldığını hatırlattı. Bu da aslında toplantı sırasında herkesin hemfikir olduğu bir noktayı ortaya çıkardı: bir müzenin yanında muhakkak bir arşiv ve dokümantasyon çalışması olması, yani müzenin çok yönlü bir merkez olarak tasarlanması gerekiyor. Diyarbakır Kültür Tabiat Varlıklarını Koruma Derneği adına Anadolu Kültür ile beraber Diyarbakır Hafızası⁷ çalışmasının koordinatörlüğünü üstlenen Nevin Soyukaya da arşivlerin müzelerde daha derinlikli ve aktif bir sunum yapılabilmesi için önemli bir araç olduğunu hatırlattı ve müzede sergilenecek nesnelerin hikâyelerini anlatabilmek, nesnelerin ardındaki sesleri ve çeşitliliği yansıtabilmek için araştırma ve dokümantasyon merkezinin gerekli olduğunu vurguladı.

Müzelerin önemli unsurlarından biri olan nesnelere hem göç sürecine eşlik eden, hem de göç sürecinde değişen dönüşen malzemeler olarak hafızanın taşıyıcısı olma görevini üstleniyorlar. Ancak nesnelere biriktirme, sınıflandırma ve arşivleme işinin bir ayrıştırma ve hiyerarşi yaratma süreci olduğu da açık. Atölye sırasında akademisyen Gülbin Özdamar'ın ifade ettiği gibi nesnelere seçme işini kimin, hangi kültürel kodlarla, hangi ideolojik çerçeveye yapacağı ortaya çıkan sergilemenin içeriğini de doğrudan belirliyor. Diğer bir deyişle, nesnelere seçimi ve nasıl sergilendiği, o kurumun içinde bulunduğu ideolojik anlam ve bağlamın da ifadesi oluyor. Bu da bizi bir göç müzesi tartışmasının düğüm noktalarından biri olan temsil meselesine getiriyor.

Temsil meselesi

Atölye sırasında tartışılan konulardan biri göç deneyimlerine dair temsil sorunu idi. Göç müzeleri neyi temsil eder, nasıl temsil eder? Bu sorular basit gibi gözükse de, ardında çok yönlü ve kapsamlı ideolojik ve politik tercihleri barındırıyor. Kapsayıcılık, dışlama, tahakküm gibi başka meselelere de temas eden bu konu Türkiye gibi çok zengin bir göç mirası olan ülkelerde göç meselesinin müzelere nasıl ekleneneceği, göç tarihinin ve göçmenlerin

deneyimlerinin nasıl temsil edileceği, farklı ziyaretçi gruplarının müzeye nasıl dahil edileceği gibi soruları da gündeme getiriyor. Atölye sırasında da, farklı uzmanlıklardan gelen katılımcılar göçmenlerin hikâyelerinin ve deneyimlerinin hangi yöntemlerle toplanabileceği ve temsil edilebileceğini tartıştı.

Arşiv ve temsil meselesini karmaşık kılan sebeplerden biri de, göçün sadece sosyal veya kültürel değil ama aynı zamanda “siyasi” bir mesele olması. Burada siyasetle kastedilen eşitsizlikler ve tahakküm ilişkileri, sınır politikalarından entegrasyon uygulamalarına, ırkçılık ve dışlama pratiklerine kadar çok geniş bir alanı kapsıyor. Göçmenlere yönelik tahakküm ilişkileri aleni olduğu kadar, sembolik biçimler de alabiliyor. Archiv der Flucht projesinin katılımcılarından akademisyen Zeynep Kıvılcım, Almanya’ya son dönemde yeni dalga ile gelen göçmenlerin ev sahibi toplumda “mağduriyet performansına” zorlandığını ve pasif birer kurban imgesine sıkıştırılmaya çalışıldığını söylerken tam da bu sembolik şiddete dair ipuçları veriyor. Bugün özellikle Batı devletlerince yaygın olarak kullanılan “göç sorunu” veya “mülteci krizi” gibi damgalayıcı ifadelerin ardında çok katmanlı eşitsizlikler olduğu araştırmacılar tarafından da tespit ediliyor.⁸ Ülkelerin tarihleri, sömürgecilik mirasları, göç ve kimlik politikaları ırkçılık sorununun temel taşlarından. Hak odaklı bir yaklaşımın zayıfladığı ve ırkçılığın yükseldiği bir dönemde göçmenleri “mağdur” kategorisine sıkıştırmaya çalışan medya ve akademideki temsillere karşı meselenin siyasi içeriğinin görünür kılınması elzem. Göç müzeleri bu tarihsel mirası görünür kılma ve bunun çevresinde bir tartışma alanı yaratarak demokratikleşme süreçlerine katkı sunma imkânı taşıyor. Bunun yollarından biri de süreci deneyimleyenlere, yani göçmenlere ve onların çocuklarına söz hakkı verilmesi.

İstanbul için bir “uluslararası göç müzesi”

Atölye sırasında dile getirilen konulardan biri İstanbul’da bir göç müzesi kurulması idi. Ancak bu müzede hangi gruba/gruplara odaklanılması gerektiği herkesin kendi yönelimlerine göre cevap bulan bir soru oldu: Böyle bir müze, Türkiye’den Avrupa’ya giden göçmen işçilere ve onların çocuklarına mı,

1950'lerden bu yana yoğun bir şekilde İstanbul'a iç göçle gelenlere mi, 90'lı yıllarda yaşanan şiddet olayları sonrası zorunlu olarak yerinden edilen Kürtlere mi, yoksa Türkiye'ye son dönemde gelen Suriyeli mültecilere ve düzensiz göçmenlere mi öncelik vermeliydi?

Atölye sırasında en güçlü talep, geçtiğimiz sene 60. yıldönümü kutlanan Almanya'ya göçü anlatmak üzere İstanbul'da bir müze ve dokümantasyon merkezi kurulması oldu. Almanya'da Virtuelles Museum der Migration projesinde yer alan Ali Eliş ve Halkçı Demokrat Federasyonu ve SPD üyesi Ahmet İyidirli, Türkiye'den Almanya'ya göçün 60. Yılında İstanbul'da kurulacak bir uluslararası göç müzesini tartışmak için muhatap arayışında olduklarını ifade ettiler. Ancak müze için hayal ettikleri mekân olan Sirkeci Tren Garı'nın kullanımıyla ilgili sorunlar, göç müzesini kuracak aktörler arası ilişkinin hassaslığına dair de ipuçları sunuyordu. Ahmet İyidirli bir göç müzesinin gerekliliğini açıklarken, her devletin tarihi kendine göre yeniden yazmaya çalıştığını, oysa tarihi anlatırken göçmenlerin de sesinin duyulması gerektiğini vurguladı. Ali Eliş de, Türkiye'den Almanya'ya göçün hafızasını ve arşivini tutmak ve bunu genç nesillere aktarmak için birinci kuşağı kaybetmeden hızla adım atılması gerektiğine işaret etti. İyidirli ve Eliş, böyle bir mekânın sadece müze değil, aynı zamanda bir dokümantasyon merkezi olarak tasarlanması durumunda, hem ülkeler, hem toplumlar, hem de kuşaklar arasında bir köprü olacağını söylediler.

Göç deneyiminin ve hafızasının aktarılması ve buradan bir kamusal tartışmanın beslenmesi için müze ve dokümantasyon merkezi örnekleri arasında adı anılan yerlerden biri de 12 Eylül darbesi sonrası Türkiye'den ayrılarak Almanya'ya sığınan dört kişinin kurduğu DOMID oldu. Bu kurum, sahip olduğu müze koleksiyonu ve arşive ek olarak yürütülen araştırma projeleri ve konferanslarla da iyi işleyen kurumsal modellerden biri olarak anıldı.

Atölyede değişen teknolojiler ve pandemi dönemi deneyimleri sayesinde hız kazanan dijital sergileme biçimleri de gündeme geldi. Sergilemede yeni teknoloji kullanımları arasında Archiv der Flucht⁹ gibi dijital araçların

kullanıldığı mecralar veya Depo'da gerçekleştirilen Dikenden Sığınak¹⁰ sergisinde de yer alan DiasporaTurk¹¹ gibi sosyal medya hesapları ilk elde sayılan örnekler oldu. Bu dijital projelerin çok daha geniş bir izleyici grubuna, yerden ve zamandan bağımsız olarak ulaşabilmek gibi önemli artıları olsa da bu çalışmaların gelecekte nerede ve nasıl saklanacağı, diğer bir deyişle dijital arşivlerin sürdürülebilirliği ve muhafazası meselesi cevap bekleyen bir soru olarak ortaya kondu. Atölye katılımcılarından sosyolog Besim Can Zırh da, neredeyse bir müzeye dönüşmüş bir yer olarak DiasporaTurk adlı twitter ve instagram hesaplarında sergilenen malzemelerin sahiplik meselesine değindi. Avrupa'ya göç etmiş ailelerin genç kuşaklarının aile büyüklerine ait malzemeyi sosyal medya hesapları sayesinde kamusallaştırmasının popüler kültür için anlamlı olsa da meselelerin derinine inmek için yeterli olmadığına işaret eden Besim Can Zırh, bu tarz noktasal malzemeleri çeşitli boyutlarıyla okuyabilmek için araştırma merkezlerinin şart olduğunu vurguladı.

Bir göç müzesinin kurucu aktörleri kimler olabilir?

Bir göç müzesinin kuruluşuna kimin önyak olacağı, kimin bu işin ana yürütücüsü olacağı yukarıda bahsedilen bazı soruların da cevabını vermemizi kolaylaştıracak. Dünyadaki göç müzelerinin çoğu belediyeler tarafından kuruluyor, onlar tarafından finanse ediliyor. Türkiye'de ise farklı aktörlerin üstlendiğini görüyoruz: Bursa'da kurulan Göç Müzesi¹² Bursa Büyükşehir Belediyesi, Lozan Mübadilleri Müzesi¹³ ise Lozan Mübadilleri Vakfı tarafından kurulmuş.

Atölyedeki pek çok katılımcı bir göç müzesinin, birden fazla kurum ve grup tarafından sahiplenilmesi gerektiğinin ve yerel yönetimlerin bu süreçte aktif rol alması gerektiğinin altını çizdi. Kültür Bakanlığı ve belediyeler gibi kamu kurumlarının yanı sıra, kültür merkezleri, sivil girişimler, uluslararası kuruluşlardan da çeşitli şekillerde destek alınması kuruluş aşamasında ve sonrasında karşılaşılabilecek bazı sorunların aşılması için faydalı olabilir. Ancak bu çok-paydaşlı yapı aynı zamanda olası sorunların da kaynağı olabilir. Zira her kuruluş veya grup kendi öncelikleri ve tercihleri ile yer alacağı için

sahip oldukları kurumsal, dūşünsel veya siyasi tercihler tasarlanan sergiyi/ arşivi/müzeyi de etkileyecektir. Göçün içinde barındırdığı çeşitliliğin nasıl temsil edileceği ve bu temsil sırasında ideolojik, politik ve ekonomik güç ilişkilerinin nasıl kurulacağı hakkında yaşanan tartışmalar bazen o kadar ihtilafli oluyor ki, bazı müze girişimlerinin kurulma aşamasındaki tartışmaları aşamamaya kapılarını açmadan kaldıkları da biliniyor.

Aktörler arası yaşanabilecek gerilimlere bir örnek olarak, Paris’te Ulusal Göç Tarihi Müzesi’nin açılışında yaşananları hatırlayabiliriz. Uzun yıllar süren hazırlıklar sonrasında Müze, 2007’de açılırken büyük tartışmalara neden olmuştu. Bunda göç müzesinin eski koloniler müzesinin olduğu binada açılmasının yanı sıra o sırada cumhurbaşkanı seçilmiş Sarkozy’nin politik kararları da etkili oldu. İçişleri Bakanı olduğu dönemde göçmen kökenlilere karşı güvenlikçi ve dışlayıcı tavrı ile tanınan Sarkozy Nisan 2007’de başkanlık görevini devralır almaz, oldukça tartışmalı bir kararla, daha önce var olmayan “Ulusal Kimlik ve Göç Bakanlığı”nı kurmuştu. Bu bakanlığı “kabul edilemez” bulan ve göçmenleri bir ulusal sorun olarak gören bu yaklaşımı eleştiren Müze Bilim Kurulu’ndaki sekiz akademisyen görevlerinden istifa etmişti.

Bu olaydan 15 sene, düzenlediğimiz atölyeden ise bir ay sonra Paris’te, bahsi geçen Ulusal Göç Tarihi Müzesi’nde idim. Atölye sırasında konuşulan göç müzeleri, arşiv ve temsil meselelerini, kuruluşundan bugüne sık sık politik ve entelektüel tartışmaların odağında olan bir göç müzesinde oldukça hassas bir konuda düzenlenmiş sergiyi gezerken düşünme imkânım oldu. Nisan 2022’de bu müzede açılan “Sömürge döneminden bugünlere Fransa’nın Yahudi ve Müslümanları: Daha az klişe, daha çok tarih”¹⁴ isimli sergi, sömürgecilik tarihi, azınlıklar ve asimilasyon politikaları gibi Fransız toplumu ve devleti için gerilimli konuları çok zengin bir içerikle ele alıyordu.

Söz konusu sergide beni en etkileyen iki parçadan biri Mayıs 1945’te Fransız devletinin Cezayir’de bağımsızlık talebiyle ayaklanan Müslümanları katletmesini ele alan Setif ve Guelma Anıtı adlı Kamel Yahiaoui imzalı eser oldu. Tuval üzerine yağlıboya tekniği ile 17 sıra, 19 sütunda yüzleri belli olmayan onlarca insanı resmeden bu tablo, Fransa’nın Cezayir’de öldürdüğü

on binlerce kişiyi hatırlatması kadar, böyle bir işin Fransa devleti tarafından kurulmuş bir müzede sergilenebilmesi açısından da beni etkiledi. Diğer eser ise, İkinci Dünya Savaşı sırasında Vichy hükümetinin aldığı kararla¹⁵ bir anda Fransız vatandaşlığını kaybeden Cezayirli Yahudilerden biri olan Fransız filozof Derrida'dan yapılmış alıntıydı. Sarkozy'nin kurduğu ve kısa süre sonra tasfiye edilen bakanlıktan çok daha uzun ömürlü eserlere imza atmış bu düşünürün sözleri, Fransız devletinin aldığı bu kararın bireylerin yaşamlarındaki sarsıcı etkisini gösteriyordu:

“10 yaşındayken, Vichy rejimi sırasında Fransız vatandaşlığını kaybettim ve Fransız okulundan dışlandığım birkaç yıl boyunca, yerli Yahudiler denilen şeyin bir parçasıydım. O zamanın Cezayirli, Cezayir Fransızlarından çok daha fazla dayanışma gösterdi. Bu hayatımın depremlerinden biri oldu.”

Sonuç yerine: Hayalimdeki müze

Göç etmek, sadece bir yerden başka bir yere gitmek değil; yola çıkan insan valizinin içine eşyalarından daha çok çetrefil duygular yığınınını tıktırıyor. Hayalimdeki müze, göç niyetini gerçekleştirmenin hem ne kadar zorlu olabildiğini, hem de bir şekilde yollara düşüp hedefe varabilenler için nasıl farklı anlamlara gelebildiğini unutmadan, her bir göç yolculuğunun, yola çıkan kadar, geride kalan ve varılan yerdekiler için, süregiden bir değişim ve yeniden yapım faaliyeti olduğunu hatırlatan bir tasarım ve sergileme düzenine sahip. Günümüz göç olgusunu tanımlayan akışkanlık ve belirsizlik içinde beliriveren örüntüleri gösteren, izleyiciyi her zaman bir tekinsizlik halinde bırakan, kendi hali üzerine de sorgulatan bir müze.

Atölyede bahsettiğimiz tüm zorluklara rağmen, göç olgusunu ve deneyimlerini tüm karmaşıklığıyla ele alan, sadece zorlukları ve mağduriyetleri değil, göçmen bireylerin ve toplulukların maruz kaldıkları sıkıntılar karşısındaki dayanıklılıklarını da görünür kılan bir müze ve arşiv mümkün. Atölye sayesinde bir araya gelen katılımcılarla yaptığımız

tartışmanın, İstanbul için barışçıl ve adil bir ortak geleceği inşa etmeye katkıda bulunacak bir göç müzesine giden patikalar açmasını umalım.

Didem Daniş

1 Parla, A. (2019). *Precarious Hope: Migration and the Limits of Belonging in Turkey*. Stanford University Press.

2 19. yüzyılın sonundan itibaren, çoğu Balkanlardan olmak üzere, Osmanlı İmparatorluğu'nun kaybettiği topraklarda yaşayan Türk ve/veya Müslümanlar yeni Türkiye coğrafyasına göç etmiştir. Yeni cumhuriyetin kuruluşunda önemi rolü olan bu göçmenler, uzun savaşlar sonucu zayıflamış nüfusu hem nicelik hem de nitelik açısından güçlendirme gayesine hizmet ediyordu. Yeni cumhuriyetin nüfusu millileştirme politikaları açısından önemli bir işlevi olan Müslüman göçmenler, 1934 İskan Kanunu'nda "intibakları matlup olan nüfus kütleleri" olarak ifade edilmekte; yeni yönetimin kurucu kadrosu tarafından da "makbul" kabul edilmekteydi. Erken cumhuriyet döneminde, Müslüman ve Türk göçmenlere yönelik içirme politikaları, Müslüman olmayanlara yönelik dışlama politikalarıyla el ele gitmiş ve devletin göçmen kabulündeki tercihleri bir "makbullük hiyerarşisi" anlayışına göre yürütülmüştür. Daniş, D., ve Parla, A. (2009). "Nafile Soydaşlık: Irak ve Bulgaristan Türkleri örneğinde göçmen, dernek ve devlet". *Toplum ve Bilim*, 114, 131-158.

3 Nora, P. (2006). *Hafıza Mekânları*. Çev: M. Özcan. Dost Kitabevi.

4 Eklemezler, S. (201

). *Toplumsal Hafıza ve Mekân: Bulgaristan Göçmeni Kadınların Deneyimleri ve Bursa Göç Tarihi Müzesi*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enst. s. 33.

5 Bilgin, N. (2013). *Tarih ve Kolektif bellek*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

6 obmuze.com/#kronolojik

7 diyarbakirhafizasi.org

8 Bu konuda yazılmış çok sayıda çalışmadan biri için bkz. Holmes, S. M., ve Castañeda, H. (2016). "Representing the 'European refugee crisis' in Germany and beyond: Deservingness and difference, life and death". *American Ethnologist*, 43(1), 12-24.

9 archivderflucht.hkw.de/en

10 depoistanbul.net/event/dikenden-siginak

11 twitter.com/diaspora_turk ve instagram.com/diasporaturk

12 bursagocmuzesi.com

13 lozanmubadilleri.org.tr/catalca-mubadele-muzesi

14 Paris'teki Ulusal Göç Tarihi Müzesinde 5.4.2022-17.9.2022 arasında devam eden sergi için bkz. histoire-immigration.fr/juifs-et-musulmans-de-la-france-coloniale-a-nos-jours

15 Crémieux Kararnamesi (Décret Crémieux) 1870'te Fransız toprağı kabul edilen Cezayir'deki Yahudileri Fransız vatandaşı yapan bir adımdı. Mağripteeki "yerli müslümanlar"dan farklı olarak Fransız pasaportu verilen Yahudilerin okul yoluyla Fransız kimliğine asimilasyonu amaçlanıyordu. Vichy Hükümeti Nazilerin etkisinde bu kararnameyi iptal edince, Cezayir Yahudileri bir anda Fransız vatandaşlıklarını kaybetmiş oldular.

Red Thread Sayı 6 İçindekiler

Archiv der Flucht

[Mülteciliğın Arşivi İnternet Sayfasındaki Metinlerin Düzenlenmesi](#)

Didem Daniş

[Bir Göç Müzesine Doğru: Hafıza, Arşiv ve Temsil](#)

Besim Can Zırh

[Göçün Altmışınıcı Yılında Bir Durum Mekân olarak Aradalığın Kurulan Fotoğraftan Köprüler](#)

Sema Erder

[Göçün "Gönüllü" ve "Zorunlu" Halleri](#)

Pieter Verstraete

[Hikâye Anlatanlar Hikâyenin Kendisine Dönüştüğünde: Sahnedeki](#)

[Sürgün Yaşamlar](#)

Melis Cankara, Seçil Yersel, Sema Aslan

[İki İsim, Binbir Mekân](#)

Red Thread Editorial Board

[Sayı 6 – Editörün notu](#)

Red Thread Sayı 6 için **Erden Kosova**